

**TABIIY OFATLAR XAVFINI KAMAYTIRISHDA YASHIL
IQTISODIYOTNING MOLIYALASHTIRISHDAGI ROLI**

**РОЛЬ ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ В ФИНАНСИРОВАНИИ СНИЖЕНИЯ
РИСКОВ ПРИРОДНЫХ КАТАСТРОФ.**

**THE ROLE OF GREEN ECONOMY IN FINANCING THE REDUCTION OF
NATURAL DISASTER RISKS.**

Tursunboyeva Maxsuda

*“O‘zbekiston Respublikasi Qurolli kuchlar Akademiyasi” «Pedagogika va psixologiya»
kafedrası o‘qtuvchisi.*

maxsudatursunboyeva18@gmail.com Тел: +998 95 908 61 18

Annotatsiya.

Ushbu maqolada tabiiy ofatlarning insoniyat hayoti va iqtisodiy faoliyatga ko‘rsatgan ta’siri, tarixiy va zamonaviy misollar orqali tahlil qilinadi. Tabiiy ofatlarga qarshi kurashishda ekologik yondashuvlar va yashil iqtisodiyot konsepsiyasining ahamiyati ko‘rsatib o‘tiladi. Xususan, qayta tiklanadigan energiya, ekologik xavfsiz texnologiyalar va resurslardan oqilona foydalanish kabi omillar orqali ofatlar xavfini kamaytirish imkoniyati yoritiladi. Niderlandiya va O‘zbekiston misolida yashil iqtisodiyotga o‘tishning dolzarbligi va xalqaro moliyaviy ko‘makning bu boradagi o‘rni ko‘rib chiqiladi. Yashil iqtisodiyot nafaqat ekologik, balki iqtisodiy barqarorlikni ham ta’minlashga xizmat qilishi ta’kidlanadi.

Аннотация.

В данной статье анализируется влияние природных катастроф на жизнь человечества и экономическую деятельность, приводятся исторические и современные примеры. Рассматривается важность экологических подходов и концепции зеленой экономики в борьбе с природными катастрофами. В частности, освещается возможность снижения рисков катастроф с помощью таких факторов, как использование возобновляемых источников энергии, экологически безопасных технологий и рациональное использование ресурсов. Приводятся примеры

Нидерландов и Узбекистана, где переход к зеленой экономике и роль международной финансовой помощи в этом процессе подчеркиваются. Зеленая экономика не только способствует экологической безопасности, но и обеспечивает экономическую устойчивость.

Abstract.

This article analyzes the impact of natural disasters on human life and economic activity, providing historical and contemporary examples. The importance of ecological approaches and the concept of a green economy in the fight against natural disasters is discussed. Specifically, it highlights the possibility of reducing disaster risks through factors such as the use of renewable energy sources, environmentally safe technologies, and the rational use of resources. Examples from the Netherlands and Uzbekistan are given, where the transition to a green economy and the role of international financial assistance in this process are emphasized. The green economy not only contributes to environmental safety but also ensures economic sustainability.

Kalit so'zlar.

Tabiiy ofatlar, yashil iqtisodiyot, ekologik xavfsizlik, iqlim o'zgarishi, moliyalashtirish, barqaror taraqqiyot, O'zbekiston tajribasi, delta Works (Niderlandiya), qayta tiklanuvchi energiya.

Ключевые слова.

Природные катастрофы, зеленая экономика, экологическая безопасность, изменение климата, Финансирование, устойчивое развитие, опыт Узбекистана, Delta Works (Нидерланды), возобновляемая энергия.

Key words.

Natural disasters, green economy, environmental safety, climate change, Financing, sustainable development, Uzbekistan's experience, Delta Works (Netherlands), renewable energy.

Tarixdan ma'lumki, tabiiy ofatlar insoniyat hayoti va iqtisodiy faoliyatiga jiddiy zarar yetkazib kelgan. Har bir davrda bunday ofatlar davlatlarning resurslarni boshqarish, infratuzilmani qurish va atrof-muhit bilan munosabatini qayta ko'rib chiqishga majbur qilgan. Qadimgi davrda insonlarning tabiat bilan munosabatlari kuchli bo'lgan. Chunki aholi aynan tabiat ne'matlari asosida kun kechirgan. Insoniyat sekin-asta tabiat bilan munosabatlarga kirisha boshlagan. Bu, ayniqsa, dehqonchilik va chorvachilik bilan shug'ullanishni boshlanganda kuchaya boshlagan. Natijada insoniyatning dunyo haqidagi dastlabki qarashlari aynan tabiat bilan bog'liq edi. Boshqa tomondan, qadimgi insonlarning momaqaldiroq, sel va suv toshqinlari, zilzila va kuchli bo'ronlar kabi tabiiy ofatlarga oid tushunchalari mavjud bo'lmagan. Qadimgi Yunonistonda tabiatga oid falsafiy qarashlar vujudga kela boshladi. Keyinchalik bunday falsafiy qarashlar qadimgi sivilizatsiyalarning boshqa qismlarida ham tarqala boshladi.¹

Ayrim olimlar bugungi zamonaviy dunyoda ikki xil tabiiy ofatlar yuzaga kelganligini ta'kidlaydi. Ularning fikriga ko'ra, birinchi tabiiy ofatlar guruhiga tabiiy yuz beradigan zilzila, qum bo'ronlari yoki kuchli yomg'irlar kabi ofatlar kirsa, ikkinchi guruh tabiiy ofatlari inson xatosi va qilgan ishi natijasida yuzaga kelgan tabiiy ofatlardir. Chunki aynan inson qilgan xatolar tufayli ushbu ofatlar yuzaga kelgan. Masalan, o'rmonlarning yo'q qilinishi, daraxtlarning kesilishi yoki suvdan noto'g'ri foydalanish kabi omillar sababli qurg'oqchilik yoki chang-to'zonlar dunyoning ko'pgina shaharlariga xavf solmoqda. Shu sababli yaqin tarixda tabiiy ofatlarga oid qonunchilikda mazkur yangi omillar ham kiritilgan²

Xususan, XXI asrda global iqlim o'zgarishi sababli ofatlar soni va kuchi ortib bormoqda. Bu holat yashil iqtisodiyotga o'tishni va ushbu sohadagi loyihalarni moliyalashtirishni strategik zaruratga aylantirdi.

O'zbekiston tarixida ham tabiiy ofatlar iqtisodiy hayotga salbiy ta'sir ko'rsatganiga ko'plab misollar mavjud. Masalan, 1914-yil Surxondaryo viloyatining Hisor tog' tizmasida yuz bergan kuchli sel hodisasi ko'plab qishloq xo'jaligi yerlari va yashash punktlarini yo'q

¹ Masalan, Vizantiya va Xitoyda bu bo'yicha qarashlar mavjud bo'lgan. Batafsil qarang: Franz Mauelshagen. Natural disasters and legal solutions in the history of state power. *Solutions in History* // January-February 2013. – p. 66.

² Spencer D. Segalla. *Empire and catastrophe: Decolonization and environmental disaster in North Africa and Mediterranean France since 1954.* – Nebraska: University of Nebraska Press, 2020. – p. 6.

qilgan, natijada aholi ko'chishga majbur bo'lgan. Shuningdek, 1946-yilda Farg'ona vodiysida sodir bo'lgan zilzila natijasida yuzlab inshootlar vayron bo'lib, iqtisodiy faoliyat bir necha yilga to'xtab qolgan. Ushbu voqealar shuni ko'rsatadiki, tabiiy ofatlarga qarshi kurashda faqat favqulodda choralar emas, balki oldini oluvchi, ekologik yondashuvlar muhim.³

Yashil iqtisodiyot – bu ekologik xavfsiz texnologiyalar, qayta tiklanadigan energiya manbalari va resurslardan oqilona foydalanishni nazarda tutuvchi iqtisodiy modeldir. Bu model nafaqat atrof-muhitni himoya qiladi, balki ofatlarning iqtisodiy zararini kamaytirishga ham xizmat qiladi. Niderlandiya hukumati 1953-yilgi kuchli toshqindan so'ng "Delta Works" nomli yirik muhandislik loyihasini boshlagan. Bu loyiha dengiz toshqinlarining oldini olishga qaratilgan bo'lib, bugungi kungacha Niderlandiyaning yashil va xavfsiz iqtisodiyotini ta'minlab kelmoqda.⁴

O'zbekiston Respublikasi ham so'nggi yillarda yashil iqtisodiyot tamoyillarini joriy etishga e'tibor qaratmoqda. Qoraqalpog'iston Respublikasining Orolbo'yi hududida amalga oshirilayotgan "Yashil makon" loyihasi shular jumlasidandir. Ushbu loyiha doirasida xalqaro moliyaviy ko'mak (masalan, UNDP va GEF orqali) yordamida millionlab daraxt ko'chatlari ekilib, chang bo'ronlarining oldini olish choralari ko'rilmoqda. Bu – ekologik xavfsizlik orqali iqtisodiy barqarorlikka erishish yo'lidagi muhim qadamlardandir.⁵

Davlatimiz rahbarining 2021 yilda Janubiy Koreyada bo'lib o'tgan "Yashil o'sish va global maqsadlar uchun hamkorlik — 2030" ikkinchi xalqaro sammitida so'zlagan nutqidagi quyidagi iqtibosni keltirish mumkin: "Bugungi kunda ona tabiatning o'zi bizga yo'llayotgan ogohlik qo'ng'irog'iga beparvo bo'lmasligimiz kerak. Afsuski, iqlim o'zgarishlari tobora kuchayib bormoqda. Bugun "yashil taraqqiyot" borasidagi maqsadlarga erishish uchun mamlakatlarning harakatlari yanada faol va samarali bo'lishi kerakligiga hech kim shubha qilmayapti. Boshqa choramiz ham yo'q..."⁶

Tabiiy ofatlar faqat ekologik muammo emas, balki iqtisodiy tahdiddir. Shuning uchun, yashil iqtisodiyotni strategik asosda rivojlantirish, ekologik loyihalarni moliyalashtirish,

³ O'zbekiston Respublikasi FA Tarix instituti arxiv hujjatlari, 1914-yilgi voqealar to'plami.

⁴ Manba: "The Delta Works: Engineering Against the Sea", Rijkswaterstaat, 2003.

⁵ "Yashil iqtisodiyot to'g'risida"gi qonun loyihasi, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi rasmiy veb-sayti.

⁶ <https://parliament.gov.uz/articles/1263>

tarixiy tajribalardan saboq chiqarish orqali biz ofatlar xavfini kamaytira olamiz. Bu esa barqaror taraqqiyotning ajralmas bo‘lagidir.

Foydalanilgan manba va adabiyotlar

1. Masalan, Vizantiya va Xitoyda bu bo‘yicha qarashlar mavjud bo‘lgan. Batafsil qarang: Franz Mauelshagen. Natural disasters and legal solutions in the history of state power. Solutions in History // January-February 2013. – p. 66.

2. Spencer D. Segalla. Empire and catastrophe: Decolonization and environmental disaster in North Africa and Mediterranean France since 1954. – Nebraska: University of Nebraska Press, 2020. – p. 6.

3. O‘zbekiston Respublikasi FA Tarix instituti arxiv hujjatlari, 1914-yilgi voqealar to‘plami.

4. Manba: “The Delta Works: Engineering Against the Sea”, Rijkswaterstaat, 2003.

5. “Yashil iqtisodiyot to‘g‘risida”gi qonun loyihasi, O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi rasmiy veb-sayti.

6. <https://parliament.gov.uz/articles/1263>